Wel heeft meer dan één het tegenovergestelde getuigd.

Ik denk hier met name aan Dr J. Th. de Visser, die reeds in 1903 vlak na de Hoogeronderwijsrede van Dr Kuyper, de wetenschappelijke resultaten van de Vrije Universiteit in de Tweede Kamer roemde.

Waar het dan zóó gelegen is, zou ik niet om politieke redenen het geweten van de voorstanders van het Bijzonder Hooger Onderwijs ook maar eenigszins geweld willen aandoen, ik zou de ontwikkeling van dat onderwijs geen stroospier in den weg willen leggen, maar het integendeel à fair play, een schoone kans willen geven.

En als ik in de Tweede Kamer zat en er was een voorstel aanhangig om het Bijzonder Hooger Onderwijs een subsidie toe te kennen, welke aan billijke eischen voldeed, zou het mij een vreugde zijn, daaraan mijn stem te geven. Ik zou zulk een stuk volkskracht als er in en achter die universiteiten schuilt, niet gaarne de gelegenheid willen benemen om zich naar haar wezen te uiten.

Indien ik anders handelde, zou ik mij door en door verpolitiekt voelen.

De revolutie nivelleert en maakt alles uniform, het liberalisme ontziet zich niet als het de baas is, minderheden te onderdrukken, maar als Christelijk Historische van het onderstelde type zou ik voor zulk een minderheid, al behoorde ikzelf er niet toe, het opnemen.

Als geesteskind van Vinet, als geesteskind van Groen, zou ik mij daartoe verplicht weten.

Royaal is toch anders.

Op onze bereidverklaring om over de kwesties, welke „De Nederlander" opwierp inzake het karakter onzer universiteiten, van gedachten te wisselen, onder voorbehoud, dat het blad eerst zou erkennen, dat prof. Slotemaker de Bruïne in zijn rede te Lunteren juist op het punt, waaraan thans de bedoelde kwesties worden vastgeknoopt, te ver is gegaan, is antwoord ingekomen.

Het artikel valt wel wat anders uit, dan we gehoopt hadden en zelfs het opschrift beloofde.

Er boven staat: „Met genoegen".

Daaruit meenden we te mogen afleiden, dat de gevraagde erkenning met genoegen zou worden gegeven.

De inhoud echter stelde teleur.

De opmerking, welke wij maakten, wordt eerst in tweeën geknipt.

De helft van die opmerking wordt dan in de hoogte gestoken als ware zij de heele opmerking en met het onschuldigste gezicht ter wereld zegt „De Nederlander": hierin willen we u wel gelijk geven, maar is het eigenlijk niet een beetje flauw om erover te praten?

Daarna haalt het blad de andere helft voor den dag en pent doodleuk: die s c h i j n t er bij te hooren, maar wij zijn zoo vrij, die er niet bij te laten behooren.

In het midden van het artikel verliest de schrijver een oogenblik zijn zin voor parlementaire uitdrukkingen en aan het eind waagt hij het met iets, dat wel als ironie bedoeld zal zijn.

Men oordeele:

Met genoegen.

Te Lunteren had Dr Slotemaker gezegd, dat anti-revolutionairen voor hun geestverwanten een hoogleeraarsplaats aan de openbare universiteiten aanvaarden.

„De Reformatie" heeft opgemerkt, dat deze uitdrukking te algemeen is en dat de A.-R. Partij ter zake geen uitspraak heeft gedaan.

Wij hebben dit onzen lezers medegedeeld en daaraan de opmerking vastgeknoopt, dat allerlei gewichtige kwesties aan de orde komen, wanneer de A.-R. Partij ter zake een uitspraak zal doen.

Wij noemden er één.

„De Reformatie" is nu wel bereid, op die kwestie in te gaan. Maar thans nog niet. Want „om het debat zuiver te houden is het noodig, dat eerst de aanhangige kwesties worden afgedaan".

Eerst wanneer „De Nederlander" bekent, dat de spr. ter zake te ver gegaan is, kunnen wij verder spreken.

Nogal kinderachtig, gelijk men ziet. Want wij hebben de tegenspraak van „De Reformatie" opgenomen en op die tegenspraak nota bene onze vraag gebouwd.

Maar als dit niet genoeg is, gaan wij met genoegen verder. Onze lezer dan wete bij dezen, dat de A.-R. Partij inzake het aanvaarden van hoogleeraarsplaatsen aan de openbare universiteiten zich nimmer uitgesproken heeft.

Hetgeen hem overigens reeds bekend was.

De redactie schijnt intusschen nu aldus te redeneeren: zoolang die uitspraak er niet is, mag uit het feit, dat anti-revolutionairen hoogleeraar — en wij voegen er thans bij: curator — zijn aan een openbare universiteit, n i e t s afgeleid worden.

Wij zullen zoo vrij zijn, er toch maar wel iets uit af te leiden. Namelijk dit: dat ongeacht het ontbreken van een uitspraak der Partij Anti-revolutionairen — en waarlijk niet de eersten de besten — door professor of curator te worden, hebben gezegd, dat zij de openbare universiteit in haar tegenwoordig karakter aanvaarden.

Eerlijk gezegd vinden wij dit getuigenis nog wel zoo gewichtig als een eventueele uitspraak van de algemeene vergadering, in welken geest die dan ook uitvalle.

Wij kunnen aan „De Reformatie" nog mededeelen, dat bij de uitgave der rede van Dr Slotemaker op de bedoelde plaats zal worden aangeteekend, dat een partij-uitspraak ter dezer zake ontbreekt.

Hiermee zal het gewichtig geschilpunt wel geheel zijn afgedaan, zoodat wij nu het antwoord van „De Reformatie" mogen tegemoet zien omtrent het punt, dat nog gewichtiger is.

Uit dit stuk blijkt, dat „De Nederlander" onze tegenspraak in dezen zin wil aanvaarden, dat de A.R. Partij inzake het aanvaarden van hoogleeraarsplaatsen aan de openbare universiteiten zich nimmer heeft uitgesproken.

Hiermee maakt het blad het zich al te gemakkelijk.

Daarover liep het geding niet.

Hiertegen richtte zich onze tegenspraak, dat Dr Slotemaker de Bruïne te Lunteren had beweerd, d a t DE a n t i r e v o l u t i o n a i r e n (niet enkel „antirevolutionairen", zooals „De Nederlander" thans doet voorkomen) v o o r h u n g e e s t v e r w a n t e n e e n h o o g l e e r a a r s p l a a t s a a n d e o p e n b a r e u n i v e r s i t e i t e n a a n v a a r d e n.

Dat is het scharnier van de kwestie.

En om onze tegenspraak te bewijzen, beriepen we ons op een feit, dat ook voor prof. Slotemaker de Bruïne moest vaststaan.

We betoogden: indien dat waar was, dan zou de antirevolutionaire partij een uitspraak in dezen geest moeten hebben gedaan. Op een andere wijze kunt gij er niet achter komen, wat DE antirevolutionairen bedoelen.

Wil men jets tegenover een ander bewijzen, dan moet men teruggaan op een stelling, welke ook voor dezen onaanvechtbaar is en door hem wordt geaccepteerd.

Anders mist het bewijs zijn klem.

Stel, dat iemand de enormiteit debiteerde, dat Lohman de vader is van de Christelijk Historische partij.

Dan zou hem dit uit de hand kunnen worden geslagen door er aan te herinneren, dat toen Lohman zich van de A.R. partij afscheidde, hij de partij van de Vrij Antirevolutionairen vormde en zich niet dadelijk bij de Christelijk Historischen voegde.

Maar wat dunkt u nu van een redeneering als deze: wij moeten toestemmen, dat Lohman eerst een eigen partij vormde. En daarmee: basta. Verder geven we niets toe. Wij zijn enkel bereid om, zoodra onze redevoering in druk verschijnt, aan te teekenen, dat Lohman Vrij Antirevolutionair is geweest.

Nietwaar, dan geeft men toe, waarover reeds eenstemmigheid bestond. Maar dat kan moeilijk toegeven worden genoemd.

Toch handelt zóó „De Nederlander".

Ja, het blad trachtte zich aan het logische van het bewijs te onttrekken door er bespiegelingen over te gaan houden, wat de A.R. partij eventueel eens zou kunnen besluiten.

Wij hielden echter voet bij stuk.

Wij wilden „De Nederlander" nopen te bekennen: voor de bewering, dat DE antirevolutionairen voor hun geestverwanten een hoogleeraarsplaats aan de openbare universiteiten aanvaarden, bestaat geen grond.

Doch wat doet „De Nederlander"?

Hij geeft zich een schijn van toeschietelijkheid.

Wij namen, zegt het blad, de tegenspraak op en Dr Slotemaker de Bruïne zal bij de uitgave der rede op de bedoelde plaats aanteekenen, dat een partij-uitspraak ter dezer zake ontbreekt.

Prof. Slotemaker de Bruïne zal dus iets toegeven, wat hij geheel met ons eens was.

Zulk een aanteekening beteekent voor ons minder dan niets.

Wij spreken den wensch uit, dat die achterwege zal blijven.

De rede zal er niet door winnen aan kracht.

Onze tegenspraak ging volstrekt niet tegen de stelling, dat de A.R. Partij in deze uitspraak had gedaan.

Want die stelling had de Lunterensche redenaar niet verkondigd.

Die konden we alzoo niet tegenspreken en behoefden dit ook niet te doen.

Maar nu draait „De Nederlander" het zoo, alsof onze tegenspraak over een uitspraak der A.R. Partij liep en roept dan uit: nog al kinderachtig, gelijk men ziet.

Zulk een kwalificatie is den parlementarier onwaardig.

Wij willen hem hierin niet volgen, ofschoon de debatteer-methode van „De Nederlander" in deze scherpe woorden van afkeuring zou billijken en den schrijver van de artikelen geen eer aandoet.

Merkwaardig is wat op dien onparlementairen uitval volgt.

„De Nederlander" schrijft: „De redactie schijnt intusschen nu aldus te redeneeren: zoolang die uitspraak er niet is, mag uit het feit, dat antirevolutionairen hoogleeraar — en wij voegen er thans bij: curator — zijn aan een openbare universiteit, n i e t s afgeleid worden."

S c h i j n t dat?

En schijnt dat n u p a s?

Dan heeft „De Nederlander" toch niet nauwkeurig gelezen.

Dat was van het begin aan juist ons betoog.

Duidelijk lieten we uitkomen: er mag niets uit afgeleid worden.

Achter het bedoelen en gevoelen van DE antirevolutionairen kan men slechts komen door een partij uitspraak. Zoo zeiden we.

Het is verdrietig, dit te moeten herhalen.

Maar er blijkt geen andere weg te zijn, wil men door „De Nederlander" worden verstaan.

Nog merkwaardiger is, wat het blad hierna debiteert. „Wij zullen zoo vrij zijn, er toch maar wel iets uit af te leiden. Namelijk dit: dat ongeacht het ontbreken van een uitspraak der Partij Antirevolutionairen — en waarlijk niet de eersten de besten — door professor of curator te worden, hebben gezegd, dat zij de universiteit in haar tegenwoordig karakter aanvaarden".

Wij kunnen natuurlijk „De Nederlander" niet beletten zoo vrij te zijn.

We beschikken ook niet over middelen om het blad te verhinderen onlogisch te wezen.

Wij vragen alleen: is die afleiding logisch, is ze dwingend, is ze aannemelijk?

Toen Dr Kuyper minister was zorgde hij, dat Dr Hugo Visscher benoemd werd aan de Utrechtsche Hoogeschool.

Aanvaardde hij daarmee het karakter der openbare universiteit?

Hij heeft juist de openbare universiteiten duchtig bestreden als geen ander. Prof. Slotemaker de Bruïne oreerde zelfs, dat Dr Kuyper de openbare universiteiten als rationalistisch en paganistisch brandmerkte. En zou hij dan door de benoeming van een geestverwant het „rationalistisch en paganistisch" — woorden, die we voor rekening van den redenaar laten — karakter der openbare universiteiten hebben aanvaard?

Dat behoort toch wel tot de onmogelijkheden!

Er zijn motieven, die aannemelijker zijn.

Zoo het ook kunnen, dat Dr Kuyper, door de benoeming van een geestverwant, zijns inziens verkeerde invloeden, welke er van een niet-geestverwanten hoogleeraar zouden zijn uitgegaan, heeft willen keeren?

Zou hij misschien aan omzetting van de Utrechtsche Hoogeschool, althans van de Theologische Fakulteit, gedacht hebben, opdat ze juist haar indifferent karakter zooveel mogelijk zou verliezen?

En wat zegt het, dat antirevolutionairen als hoogleeraar aan een openbare universiteit optreden?

Spreken zij daarmee uit, dat zij het karakter der openbare universiteit aanvaarden?

Men mist alle recht zulk een konklusie te trekken.

Deze antirevolutionairen spreken alleen uit, dat zij een hoogleeraarskatheder aanvaarden.

Meer niet.

Ook bij hen kan de bedoeling voorzitten om het kwaad, dat de openbare universiteiten als zoodanig aankleeft, zooveel mogelijk te stuiten.

En dan de curator!

Als iemand curator wordt van een openbare universiteit, neemt hij daarmee haar karakter voor zijn rekening?

Als een Gereformeerde schoolopziener wordt en gelijk hij verplicht is, ook over de openbare scholen toezicht oefent, keurt hij daarmee de openbare school als zoodanig goed?

Als een antirevolutionair Minister of Wethouder van Onderwijs wordt, neemt hij daarmee het karakter van alle scholen, die onder zijn zorgen zijn gesteld, voor zijn rekening?

Och, kom, dit te veronderstellen zou al te dwaas zijn.

Een Gereformeerd curator van een openbare universiteit kan geen andere intentie hebben dan „to make the best of it". Ofschoon hij het karakter der openbare universiteit niet aanvaardt, wenscht hij toch niet, dat die universiteit zoo slecht mogelijk wordt.

De Calvinist moet niets hebben van de taktiek, om instellingen, die op een verkeerden grondslag staan, aan het grootst mogelijke bederf prijs te geven.

Dit strookt niet met zijn verantwoordelijkheidsgevoel voor heel de natie.

Aan het slot wordt, gelijk gezegd, „De Nederlander" ironisch.

Hij heeft het over „het gewichtig geschilpunt".

Bedoelt er natuurlijk het tegenovergestelde mee.

Dicht ons toe, dat wij het zoo „gewichtig" vinden.

Maar daarmee zet hij weer de dingen op hun kop.

Wat toch is het geval?

Wij maakten eenige opmerkingen over de rede van prof. Slotemaker de Bruïne.

De eerste betrof die, waarover we het nu hebben.

Wij achtten die niet van hoog belang.

Letterlijk schreven we: „ik begin dan met e e n v a n d e k l e i n e o n j u i s t h e d e n".

Wie hield dit punt voor gewichtig?

„De Nederlander".

Hij reageerde daarop aldus: „De redactie rekent dit punt niet tot de gewichtigste. Wij zijn haar niettemin zeer dankbaar, dat zij het aan de orde stelt. Want het breekt een aantal gewichtige kwesties open."

En nu spreekt zij weer ironisch over het „gewichtige" geschilpunt.

„De Nederlander" maakt wel wat rare sprongen.

Wat ons aangaat, wij sloegen dit punt materieel niet zoo hoog aan.

Maar toen we er op aangevallen werden en ons een handvol kwesties werd voorgelegd, zeiden we: „met genoegen", maar wil nu eerst terwille van een zuiver debat, louter uit f o r m e e l oogpunt dus, dit uit den weg ruimen.